

WEE (VAN DER) (*Antoon*), Missionaris van Afrika, Witte Pater (Kaatshuvel, 19.1.1871 - Kitega, 16.9.1943). Zoon van Willem en van Vesters, Hendrika.

A. Van der Wee deed zijn eerste studies in het Instituut der Broeders te Oudenbosch. Op vijftienjarige leeftijd ging hij naar de bekende Latijnse school, te Gemert. Hij begaf zich naar het noviciaat van de Witte Paters, te Maison-Carré, einde september 1890. Op 2 oktober ontving hij er het habijt en werd priester gewijd te Karthago, op 2 juli 1895. Te Marseille scheepde hij in op 12 augustus met Mgr Hirth, Paters Laane, Van der Biesen, enz. Zijn bestemming was het provikariaat Unyanyembe, waar hij een paar maanden later aankwam. Zijn eerste missiepost was Ndala, van dewelke hij weldra het bestuur in handen nam.

De eerste poging om zich in Burundi (dat deel uitmaakte van het provikariaat Unyanyembe) in te planten was mislukt. E.P. Gerboin, de provikaris, die de grote gaven P. Van der Wee naar waarde had leren schatten en hem een onbeperkt vertrouwen schonk, riep hem naar zijn residentie te Ushiroambo terug. Met hun twee richten zij hun stappen naar het bergland ten Westen van Ushiroambo. Op 13 november 1896 waadden zij het moeras door, dat de grens uitmaakte tussen Burundi en Buha en plantten hun tent op de Misugi-heuvel. Zonder dralen werden de eerste behuizingen opgetrokken: kapel, lokaal voor de onderrichtingen en woonhuis. Op een kleine verhevenheid werd een groot kruis opgericht, het eerste in Burundi gepland — dat er na zoveel jaren nog steeds recht staat. Lange tijd heeft P. Van der Wee gehoopt aan de voet van dit kruis zijn graf te mogen hebben. De missiepost werd onder de hoede gesteld van het Allerheiligste Hart. Dit was de wil van een vrijgevege pastoor uit Amerika, die al de kosten van die eerste missie op zich nam. 't Is te Misugi dat E.P. Gerboin de tijding ontving dat hij tot bisschop van Unyanyembe aangesteld was.

Toen de werkzaamheden te Misugi ver genoeg gevorderd waren, keerde Mgr Gerboin naar Ushiroambo terug en liet zich vervangen door Pater Van der Bom. Doch Misugi lag te dicht bij de grens van Burundi. Op aandringen van P. Van der Wee nam Mgr Gerboin vrede met het plan om de missie meer naar het centrum van het land en van de bevolking te verplaatsen. De heuvel van Muyaga, op 16 km van Misugi werd uitgekozen en op 23 mei 1898 was de verplaatsing een gedane zaak. Weer moest er gebouwd worden. Doch de Batutsi te Muyaga hadden daar een broertje aan dood! Zo goed en zo kwaad het kon, met werkwilligen uit Misugi meegenomen, werden enige armtieren hutten gebouwd. Op 14 augustus namen de Paters er hun intrek en bereidden alles om zo godvruchtig mogelijk het feest van 15 augustus te vieren. Maar zij hadden gerekend zonder de kwade wil van de Batutsi. De Paters zouden het avondmaal gaan nemen, toen eensklaps alarmkreten weerklonken: „Brand! Brand!” De missionarissen hadden nauwelijks de tijd een paar kisten buiten te slepen en vergaten hierbij de miswijng en het altaarbrood. Al hun hebben en houden, om zo te zeggen, ging in de vlammen op. Doch P. Van der Wee verliest de moed niet. „God heeft gegeven; God heeft genomen, zegt hij met man Job. De Voorzienigheid zal ons nieuw gerief verschaffen. In afwachting laat ons het bereide maal tot ons nemen.” En tot grote verbazing van zijn medebroeders, laat hij zich de overgebleven spijzen goed smaken. Zelfbeheersing en blijde onderwerping aan Gods wil zijn trekken van Pater Van der Wee's karakter. Zijn oversten zullen dikwijls beroep doen op zijn kalme beslistheid en hem moeilijke taken toevertrouwen, die hij meestal tot een goed einde zal brengen. Dit verklaart waarom hij gedurende zijn missielevan van 48 jaar, 38 maal van missiepost veranderde.

Die ramp ontmoedigde de missionarissen niet. Zij vroegen om een nieuwe bevoorrading bij hun bisschop en togen wederom aan het werk.

Na twee, drie maanden waren ze klaar met hun nieuwe installatie, ditmaal uit solied materiaal opgetimmerd. P. Van der Wee mocht er niet lang van genieten; want in februari 1899 verlaat hij Muyaga en gaat met PP. Desoignies en Van der Burgt een tweede missiepost stichten, namelijk te Mugera. Twee maanden later, nieuwe ramp te Muyaga: nogmaals steken de inboorlingen de missie in brand. Ontmoedigd door het geniepig gedoen van Muzazi, de negerchef, verlaten de missionarissen voor een tijd de Muyaga-heuvel en trekken zich terug in het naburig Buha. Doch nauwelijks heeft Mgr Gerboin dit vernomen of hij roept P. Van der Wee uit Mugerera en gelast hem Muyaga terug te bezetten. Dit geschiedt dan ook op 4 mei 1899. Een tijdje later kwam luitenant van Grawert met zijn soldaten Muyaga voorbij. Het zien van de verschrikkelijke tikitiki (mitrailleur) en het standje dat de officier hem bezorgde bracht Muzazi wijs beraad: hij zag voortaan van het plan af de *bikoko* (wilde dieren, zoals hij de Blanken noemde) uit zijn streek weg te krijgen. De missionarissen wreekten zich op edelmoedige wijze toen ze later aan Kiraranganya, de zoon van Muzazi het doopsel toedienden.

De stichting van Mugerera, in het hartje van Burundi zelf ging met al evenveel, zoniet nog meer moeilijkheden gepaard. Nauwelijks hadden de missionarissen daar hun tent neergezet of Mwezi Kisabo, de koning van Burundi zelf, zendt hen het bevel het land te verlaten: Mugerera is immers een heilige berg, zoals al de rest eigendom van de koning. De missionarissen gaan onverstoord met hun werkzaamheden door. Een tweede vermaning had al even weinig kans op slagen. Doch op zekere voormiddag beklommen honderden en nog honderden Zwarten, gewapend met boog, pijl en lans de Mugerera-berg, om die verwenste vreemdelingen als 't moet met geweld te verdrijven. God waakt over zijn missionarissen: het onweer drijft af en P. Van der Wee met zijn medebroeders kunnen hun werk tot een goed einde brengen.

Het volgende jaar werd P. Van der Wee naar Ushiroambo geroepen, om daar zekere moeilijkheden te helpen uit de weg te ruimen. Begin 1908 echter is hij in Burundi terug als stichter van de missiepost Rugari, ten volle in de operoerige streek Bweru. De Duitse overheid zelf had deze stichting bij Mgr Gerboin gevraagd, ten einde de vrede gestoord door Kilima, die tegen Kisabo in naar de koninklijke troon van Burundi dong, te helpen herstellen.

Een nieuwe stichting werd in 1912 aan P. Van der Wee toevertrouwd namelijk te Buhoro. Ook deze stichting ging met vele tegenkantingen gepaard en 't was enkel door de tussenkomst van de Duitse overheid van Kitega dat de Paters aan werklieden geraakten, voor het oprichten van enige armtierige gebouwtjes. Het eigenlijke missiewerk was stilaan op dreef gekomen toen de oorlog uitbrak. De Franse en Italiaanse Paters werden door de Duitsers te Tabora samengebracht en daar vastgehouden, met als gevolg dat de missiepost Buhonga zonder priesters viel. Nu moest P. Van der Wee daar heen om de kerkelijke dienst waar te nemen en als overste te fungeren. Dientengevolge werd Buhoro, de laatstgestichte missiepost, tijdelijk opgeheven. In maart 1915 werd al het materiaal naar Mugerera overgebracht, tot de tijd dat het werk weer zou kunnen hervat worden.

Toen de Belgen Ruanda-Urundi overmeesterd hadden, was het de beurt aan de Hollandse en Duitse Paters om in ballingschap te gaan. Oktober 1916 werd P. Van der Wee uit Buhonga naar Boudewijnstad overgeplaatst. Uit een brief uit Boudewijnstad, 18 november 1916, vernemen wij dat hij daar niet onledig bleef, maar te voet, ofwel per rijwieltje de kristenen op de nevenposten ging bezoeken, ondanks de vele leeuwen die de streek onveilig maakten. Later nam hij de functie van pastoor waar te Kala en te Misembe (bij M. Joubert) en stichtte de schoolkapel Sint-Antonius, te Kinyolo (november 1917). Men zal de vreugde van P. Van der Wee begrijpen toen hij met Pasen 1918 weer vrijkwam en naar zijn geliefd Burundi mocht terugkeren.

Hij bleef enige tijd te Mugerera en ging dan over naar Muyaga, waar men luisterlijk zijn 25 jarig priesterjubileum vierde (juli 1920), waarna de brave Pater naar het vaderland terugging voor enige maanden rust (december 1920). Die maanden werden drie jaar. Toen kon P. Van der Wee naar Burundi terug (19 juni 1924). Hij komt daar juist van pas aan om met P. Dufays, Paters Canonica en Huyskens te Busiga te gaan vervangen. Van uit Busiga zendt Mgr Gorju hem de streek van Muramvya verkennen, waar een nieuwe missie moet komen. Daar maakt P. Van der Wee kennis met koning Mwambutsa en M. Bonjean, preceptor van de koning. Met genoegen werd P. Van der Wee door koning Mwambutsa onthaald, die hem aanstonds uit eigen bezit een heuvel

aanbood om er de missie te bouwen. Ook te Katara, Busindi en Muhanga speelde de ijver van P. Van der Wee het klaar, dank zij de hulp van grootchef Ndimwumwe, nevenposten te stichten (mei 1925).

In de jaren 1925-1926 werd de hele streek geteisterd door hongersnood. De Paters deden wat zij konden. Te Kanyinya werd elke dag voedsel verstrekt aan 600 à 700 personen.

In de maand oktober 1925 werd P. Van der Wee naar Mugerera geroepen om aldaar de bediening van vikariaal ekonom uit te oefenen. Doch buiten zijn dagelijkse bijverdiening van inkomsten en uitgaven, nam P. Van der Wee flink zijn deel aan de priesterlijke bediening van de missiepost met zijn 10 000 kristenen en bezocht regelmatig de nevenpost Muhanga, alhoewel hij daartoe telkens een weg van negen uur te voet moest afleggen. Einde 1928 werd dit ekonomaat overgebracht naar Buhonga. Buiten zijn werk als ekonom en prokurator, werd P. Van der Wee nu gelast met de geestelijke verzorging van Usumbura, een stad in volle wording. Die toestand duurde tot 4 november 1931, dag waarop een missie gesticht werd te Usumbura zelf. Die stad telde dan 706 zwarte kristenen en 234 Blanken. Als prokurator was voor P. Van der Wee de havenstad Usumbura de aangeduide plaats, waarheen hij dan ook zijn werkzaamheden verlegde.

P. Van der Wee bleef te Usumbura tot 7 mei 1936. Toen ging hij met een andere konfrater een hoofdpost maken van Rushubi, die tot dan toe nevenpost geweest was, doch in de volgende maand juni reeds ongeveer 6 500 kristenen telde. Zijn verblijf te Rushubi was echter van korte duur want in 1939 is hij terug te Muyaga, zijn eerste missiepost. In 1943 wordt hij naar Rusengo gezonden waar hij begin september ziek valt met dysenterie. Hij wordt naar Kitega overgebracht, waar dokter Kreyn hem met ganse toewijding verzorgt. Doch te vergeefs. Hij verzwakte zienderogen en ontving de laatste H. Sakramenten uit de handen van zijn bisschop, omringd van een tiental konfraters en gaf kort daarna zachtjes de geest.

Zijn zachte en serene dood, sins jaren voorbereid in kalmte en vrede, was een stichting voor allen. Zijn volmaakte naleving van de regel, zijn dagelijkse getrouwe plichtvervulling, zijn vreugdige gehoorzaamheid, zijn grote ijver en bestendige opgeruimdheid waren de voorname deugden welke het apostolisch leven versierden van hem die eenieder goemoedelijk Oome Toon noemde. Hij had het ereteken van de Kroonorde ontvangen.

Publicaties: Brieven van P. Van der Wee in *Annalen der Witte Paters, Bokstel*, 1895-96, blz. 280; *Voorvallen op reis, uit Ndala*: 1896-97, blz. 215; 1901-02, blz. 26, 107; 1904-05, blz. 61. Brieven uit Burundi: 1897-98, blz. 301; 1909-10, blz. 126, vervolgens telken jare meerdere brieven over allerlei onderwerpen.

[W.R.]

3 april 1957.
P.M. Vanneste (†)

Kon. Acad. Overz. Wet.
Belgische Overzeese Biografie,
T. VI, 1968, kol. 1108-1113